

ความอาฆาตแค้นของเจ้าชายโมะริโยะมิที่มีต่อ อะมิกะงะ ทะตะโยะมิ ในเรื่อง “ทะอิเฮะอิกิ” ฉบับเชอิเงินอิน

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำเสนอชนวนเหตุความขัดแย้งระหว่างเจ้าชายโมะริโยะมิกับอะมิกะงะ ทะตะโยะมิ ในเรื่อง “ทะอิเฮะอิกิ” ฉบับเชอิเงินอิน รวมทั้งวิเคราะห์ว่า ลักษณะการนำเสนอแรงอาฆาตของเจ้าชาย ในฉบับเชอิเงินอิน ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของทะตะโยะมิอย่างไร จากการศึกษาพบว่า ผู้เขียนมีแนวโน้มที่จะขบเน้นให้ความอาฆาตแค้นของเจ้าชายโมะริโยะมิเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ภาพลักษณ์ของทะตะโยะมิ เปลี่ยนแปลงไปในเชิงลบมากกว่าฉบับอื่น ดังจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนบ่งชี้ถึงชนวนความขัดแย้งซึ่งเกิดจากบทบาทของ ทะตะโยะมิในการปกป้องอะมิกะงะ ทะกะอุจิ ผู้เป็นพี่ชายให้รอดพ้นจากแผนการโค่นล้มอำนาจของเจ้าชาย ส่งผลให้ ผู้อ่านมุ่งความสนใจไปที่บทบาทของทะตะโยะมิในฐานะคู่ขัดแย้งใหม่ของเจ้าชายแทนที่ทะกะอุจิ นอกจากนี้ ผู้เขียน ยังเน้นการนำเสนอความอาฆาตแค้นของเจ้าชายโมะริโยะมิที่มีต่อทะตะโยะมิ ผ่านการบรรยายสภาพพระเศียร หลังถูกลอบสังหาร และการเผยความปรารถนาของดวงพระวิญญาณ รวมทั้งการใช้รูปแบบในการแสดงความอาฆาต โดยเชื่อมโยงพฤติกรรมของเจ้าชายเมื่อครั้งมีพระชนม์ชีพกับการเกิดกิเลสในใจของทะตะโยะมิ เพื่อเป็นแรงผลักดัน ให้ทะตะโยะมิเข้าประหัตประหารแย่งชิงตำแหน่งโชกุนจากผู้เป็นพี่ชาย

คำ

สำคัญ

เจ้าชายโมะริโยะมิ, อะมิกะงะ ทะตะโยะมิ, อะมิกะงะ ทะกะอุจิ, ทะอิเฮะอิกิ, อาฆาตแค้น

Prince Moriyoshi's Grudge Against Ashikaga Tadayoshi in “The Taiheiki”, Seigenin Edition

Abstract

The purpose of this study is to investigate the origins of the dispute between Prince Moriyoshi and Ashikaga Tadayoshi, as portrayed in the Seigenin edition of the Taiheiki, as well as how the prince's grudge in this edition shapes Tadayoshi's image. According to the research findings, the author appears to emphasize Prince Moriyoshi's grudge as a crucial component in Tadayoshi's negative transformation of his image more than in any other edition. As can be seen, the author highlights the conflict generated by Tadayoshi's involvement in protecting his brother, Ashikaga Takauji, from the prince's overthrow scheme, leading readers to consider Tadayoshi as the prince's rival rather than Takauji. Furthermore, the author emphasizes the prince's animosity toward Tadayoshi by describing the conditions of the prince's head following the assassination and revealing his spirit's aspirations. The author also associates the prince's behavior while alive with Tadayoshi's inner greed, which causes Tadayoshi to persecute his brother for the position of shogun.

words

Prince Moriyoshi, Ashikaga Tadayoshi, Ashikaga Takauji, Taiheiki, Grudge

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เรื่อง“ทะอิชะอิกิ”(『太平記』)เป็นนิยายสงครามที่บันทึกเหตุการณ์ความขัดแย้งในช่วงที่จักรพรรดิแตกเป็นราชวงศ์เหนือกับราชวงศ์ใต้ ระหว่างปีบุมโปที่ 2 (ค.ศ. 1318) ถึงปีโจจิที่ 6 (ค.ศ. 1367) ซึ่งตรงกับช่วงปลายสมัยคะมะกุระถึงต้นสมัยมุโระมะชิ ผู้แต่งและปีที่แต่งไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด มีทั้งหมด 40 ตอน เนื้อหาในช่วงต้นเรื่องกล่าวถึง เหตุการณ์เมื่อครั้งจักรพรรดิโกะดะอิโงะ (後醍醐天皇) วางแผนล้มรัฐบาลทหารที่เมืองคะมะกุระ (鎌倉幕府)(ถัดไปจะใช้คำว่า “บะกุฟุ”(幕府) แทนคำว่า “รัฐบาลทหาร”) ซึ่งตระกูลโฮโจ (北条氏) เข้ามาคุมอำนาจนักรบที่เป็นกำลังหลักในการต่อสู้ครั้งนั้น ได้แก่ คุซุโนะกิ มะซะชิเงะ (楠正成) รวมไปถึงนักรบพี่น้อง อะมิกะงะ ทะกะอุจิ (足利尊氏) และ อะมิกะงะ ทะดะโยะมิ (足利直義) ซึ่งแต่เดิมอยู่ฝ่ายคะมะกุระบะกุฟุแต่หันมาช่วยฝ่ายจักรพรรดิจินสามารถเข้าโจมตีศูนย์กลางควบคุมกองกำลังทหารที่เกียวโตได้สำเร็จ นอกจากเหล่านักรบแล้ว ผู้ที่อยู่ในฐานะเชื้อพระวงศ์โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “เจ้าชายโมะริโยะมิ”(護良親王) พระโอรสของจักรพรรดิโกะดะอิโงะ ยังนับเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการโค่นล้มตระกูลโฮโจ รวมทั้งปกป้องจักรพรรดิโกะดะอิโงะจนสามารถกลับขึ้นครองบัลลังก์ได้อีกครั้ง

เจ้าชายโมะริโยะมิ ประสูติในปี ค.ศ. 1308 เป็นโอรสลำดับที่ 3 ของจักรพรรดิโกะดะอิโงะ ขณะมีพระชนมายุได้ 15 ชันษา พระองค์ได้ออกผนวชและมีพระนามทางธรรมว่า “ซุนอุโน”(尊雲) ระหว่างที่เจ้าชายโมะริโยะมิออกผนวช แม้พระองค์จะมีสถานภาพเป็นพระ ทว่าก็ทรงทุ่มเทฝึกฝนการต่อสู้โดยหวังที่จะดำเนินตามพระประสงค์ของจักรพรรดิโกะดะอิโงะที่ต้องการจะลดทอนอำนาจนักรบและรวมอำนาจกลับสู่ราชสำนัก ในปี ค.ศ. 1331 เจ้าชายโมะริโยะมียังได้ร่วมต่อสู้เพื่อโค่นล้มคะมะกุระบะกุฟุ ในสงครามเก็งโกโนะเฮ็น (元弘の變) อย่างไรก็ตามเจ้าชายโมะริโยะมียังไม่สามารถเอาชนะฝ่ายตระกูลโฮโจได้ จนกระทั่งทะกะอุจิหันมาสนับสนุนฝ่ายจักรพรรดิโกะดะอิโงะ พระองค์จึงสามารถเอาชนะตระกูลโฮโจและส่งผลให้คะมะกุระบะกุฟุถึงคราวล่มสลายในที่สุด

ในเรื่อง “ทะอิชะอิกิ” เหตุการณ์ตั้งแต่เจ้าชายโมะริโยะมิ เข้าร่วมแผนการโค่นล้มตระกูลโฮโจ จนกระทั่งคะมะกุระบะกุฟูล่มสลาย ผู้เขียนนำเสนอภาพลักษณ์ของเจ้าชายโมะริโยะมิในเชิงบวก เช่น การนำเสนอให้เจ้าชายโมะริโยะมิเป็นผู้มีความสามารถและเป็นพระโอรสที่จักรพรรดิคาดหวังให้เป็นผู้สืบทอดบัลลังก์ อย่างไรก็ตาม หลังจากโค่นล้มคะมะกุระบะกุฟุได้สำเร็จ ภาพลักษณ์ของเจ้าชายโมะริโยะมิได้แปรเปลี่ยนไปในเชิงลบ ผู้เขียนบรรยายถึงพฤติกรรมอันเหี้ยมโหดทำตามอำเภอใจ ทั้งจากการมอบบำเหน็จรางวัลให้นักรบได้บังคับบัญชาตามใจชอบ รวมทั้งการจับจองกำลังในเมืองหลวงโดยอ้างเหตุผลในการรักษาความสงบ ทว่าแท้จริงแล้วพระองค์เพียงต้องการหาทางกำจัดทะกะอุจิ ในขณะที่ฝ่ายทะกะอุจิเองก็ไม่ได้ทนนิ่งเฉย เขาได้ตอบโต้การกระทำของเจ้าชายโดยวางแผนให้พระนางอะโนะ เร็นมิ (阿野廉子) มเหสีของจักรพรรดิโกะดะอิโงะพูดใส่ร้ายว่าสาเหตุที่เจ้าชายโมะริโยะมิสังหารพลนั้นเป็นเพราะพระองค์ต้องการชิงบัลลังก์จากพระบิดา จักรพรรดิโกะดะอิโงะทราบความดังนั้นจึงสั่งการให้จับกุมตัวเจ้าชาย ขณะพระองค์ถูกส่งตัวไปที่เมืองคะมะกุระ เป็นช่วงที่ฝ่ายตระกูลโฮโจกำลังบุกเข้าเมืองคะมะกุระเพื่อกอบกู้บะกุฟุ ทะดะโยะมิผู้เป็นน้องของทะกะอุจิเห็นว่า ในภายภาคหน้าหากเจ้าชายร่วมมือกับศัตรู อาจส่งผลร้ายต่อตระกูล เขาจึงตัดไฟแต่ต้นลมโดยสั่งการให้นักรบลอบสังหารเจ้าชายในที่คุมขัง หลังจากเจ้าชายโมะริโยะมิสิ้นพระชนม์ดวงพระวิญญาณก็ได้มาปรากฏกายและเผยพระประสงค์ที่จะแก้แค้นโดยกลับชาติมาเกิดเป็นบุตรของทะดะโยะมิและร่วมมือกับวิญญาณตนอื่นๆ ตลใจให้ทะกะอุจิกับทะดะโยะมิเกิดความบาดหมางจนนำไปสู่การประหัตประหารกันเองระหว่างพี่น้อง การตลใจให้เกิดความขัดแย้งดังกล่าวนี้เองยังได้ส่งผลพวงไปสู่ความตายของทะดะโยะมิในที่สุด

หากพิจารณาบทบาทของเจ้าชายโมะริโยะมิ ภายหลังจากโค่นล้มคณะมุโระมะชิ จะเห็นได้ว่า ผู้เขียนเน้นการนำเสนอเหตุการณ์ความขัดแย้งทั้งต่อจักรพรรดิโกะดะอิเงะพระบิดา รวมทั้งทะกะอุจิและทะคะโยะมิผู้เป็นคู่แข่งทางอำนาจ อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งกับพระบิดานั้นเกิดขึ้นเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่ง อีกทั้งในฉากที่เจ้าชายเผยความรู้สึกที่มีต่อพระบิดาผู้เขียนยังแทรกบทบรรยายความรู้สึกเคารพเทิดทูนพระบิดาอย่างไม่แปรเปลี่ยน ในขณะที่ความขัดแย้งกับทะกะอุจิและทะคะโยะมินั้น ผู้เขียนนำเสนอให้เป็นปัจจัยที่นำไปให้เจ้าชายต้องประสบกับโศกนาฏกรรมทั้งจากการถูกคุมขังและการถูกลอบสังหาร จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นส่งผลให้เจ้าชายเกิดความอาฆาตแค้นทั้งต่อทะกะอุจิและทะคะโยะมิ อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้เขียนมีแนวโน้มที่จะนำเสนอให้ความอาฆาตแค้นของเจ้าชายโมะริโยะมิที่มีต่อทะกะอุจิถูกลดทอนลง ต่างจากความอาฆาตแค้นที่มีต่อทะคะโยะมิซึ่งมีแนวโน้มจะถูกขับเน้นให้ชัดเจนขึ้น ทั้งขณะมีพระชนม์ชีพและขณะสถิตในโลกหลังความตาย

ความแตกต่างในการนำเสนอความอาฆาตแค้นของเจ้าชายโมะริโยะมิที่มีต่อทะกะอุจิและทะคะโยะมียังเห็นได้อย่างชัดเจนจากการนำเสนอแรงอาฆาตของดวงพระวิญญาณของเจ้าชายโมะริโยะมิที่มุ่งล้างแค้นไปที่ทะคะโยะมิ โดยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นช่วงเวลาหลังจากทะกะอุจิก่อตั้งมุโระมะชิบะกุฟุ (室町幕府) และได้ก้าวขึ้นดำรงตำแหน่งเซอิเตอิโชกุน (征夷大將軍) ส่วนทะคะโยะมิมิบทบาทช่วยทะกะอุจิบริหารงานภายในบะกุฟุ เป็นที่น่าสังเกตว่า แต่เดิมที่ผู้เขียนนำเสนอให้ทะคะโยะมิ มีบุคลิกที่สุ่มรอบคอบ เคร่งครัดต่อกฎเกณฑ์ รวมทั้งยังมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนอำนาจโชกุนทะกะอุจิผู้เป็นพี่ชาย ดังจะเห็นได้จากบทบาทในการเป็นที่ปรึกษาในยามศึกสงคราม รวมทั้งการกำจัดศัตรูที่อาจเป็นเสี้ยนหนามของตระกูลในอนาคต อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่ดวงพระวิญญาณของเจ้าชายโมะริโยะมิมาปรากฏกาย บุคลิกของทะคะโยะมิก็มี่เริ่มแปรเปลี่ยนไปในเชิงลบมากขึ้น เช่น การแสดงท่าทีที่ขาดความคิดรอบคอบ หวาดระแวงผู้เป็นพี่ชาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในฉบับเซอิเง็นอิน (西源院本) ซึ่งเป็นฉบับดั้งเดิม ผู้เขียนยังได้นำเสนอให้ทะคะโยะมิตะเยอทะยาน มุ่งหวังจะแย่งชิงตำแหน่งโชกุนจากทะกะอุจิผู้เป็นพี่ชาย จนนำไปสู่การประหารกันทั้งสองในสงครามคันโนโนะโจรัน (観応の擾乱) ในช่วงปี ค.ศ. 1349-1352

จากจุดนี้เป็นประเด็นที่น่าขบคิดว่า ผู้เขียนฉบับเซอิเง็นอินนำเสนอความอาฆาตแค้นของเจ้าชายโมะริโยะมิที่มีต่อทะคะโยะมิไว้อย่างไร รวมทั้งการแก้แค้นนั้นส่งผลให้ภาพลักษณ์ของทะคะโยะมิผู้ที่ได้ก้าวขึ้นมาเป็นผู้กุมมุโระมะชิบะกุฟุแปรเปลี่ยนไปเช่นไร และสิ่งนี้ส่งผลต่อความบาดหมางกับทะกะอุจิหรือไม่

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเกี่ยวกับความอาฆาตแค้นของเจ้าชายโมะริโยะมินอกจากจะมีงานวิจัยที่มุ่งวิเคราะห์เกี่ยวกับภาพลักษณ์ของเจ้าชายโมะริโยะมิเองแล้ว ยังมีงานวิจัยจำนวนไม่น้อยที่วิเคราะห์ถึงลักษณะการขับเน้นแรงอาฆาตรวมทั้ง หักยอกประเด็นปัญหาว่า การนำเสนอความอาฆาตแค้นของเจ้าชายส่งผลต่อภาพลักษณ์ของ อะมิกะงะทะคะโยะมิ ผู้เป็นศัตรูคู่แค้นของพระองค์อย่างไร ประเด็นความอาฆาตแค้นของเจ้าชายโมะริโยะมิที่มีต่อทะคะโยะมิในเรื่อง “ทะอิเฮะอิกิ” สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเด็นใหญ่ได้แก่ ความอาฆาตแค้นของเจ้าชายโมะริโยะมิช่วงบั้นปลายพระชนม์ชีพ และความอาฆาตแค้นของเจ้าชายโมะริโยะมิขณะสถิตในโลกหลังความตาย

ความอาฆาตแค้นของเจ้าชายโมะริโยะมิช่วงบั้นปลายพระชนม์ชีพ ปรากฏในฉากที่เจ้าชายโมะริโยะมิถูกลอบสังหารตามคำสั่งของทะคะโยะมิ เกี่ยวกับลักษณะการนำเสนอแรงอาฆาต นะกะนิมิ ทะซุซุรุ (中西達治, 1997, p.44) ตั้งข้อสังเกตถึงการแทรกตำนานจีนเกี่ยวกับเหยียดินฉือ (厩間尺) ซึ่งผู้เขียนได้บรรยายถึง

เรื่องราวที่เหมาเจียนฉือกัปปายดาบไว้ในปากและปลิดชีพตนเองเพื่ออรวันแก่แคนให้บิดา นะกะนิมิชี้ว่า ลักษณะการนำเสนอดังกล่าวเป็นไปเพื่อขับเน้นให้เห็นถึงพลังของเจ้าชายโมะริโยะมิในการล้างแค้น นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่วิเคราะห์ประเด็นเกี่ยวกับต้นเหตุของการลอบสังหารเจ้าชายโมะริโยะมิ ซึ่งฉบับเซอิเง็นอินนำเสนอไว้แตกต่างจากฉบับอื่น เช่น ซุจิโมะโตะ เคอิซะบุโร (杉本圭三郎, 1994, p.167) ตั้งข้อสังเกตว่า การบรรยายสาเหตุในการลอบสังหารเจ้าชายจาก “ความแค้นส่วนตัวที่มีมาแต่เดิมที” ทำให้เห็นได้ถึงวิธีการลงทัณฑ์ที่ผิดครรลองอันเนื่องมาจาก “ความแค้นส่วนตัว” ของทะตะโยะมิ อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยไม่ได้วิเคราะห์อย่างชัดเจนว่า “ความแค้นส่วนตัว” ของทะตะโยะมิเป็นเรื่องใด รวมทั้ง ความแค้นนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่ทะกะอุจิเคยมีเรื่องบาดหมางกับเจ้าชายโมะริโยะมิหรือไม่

ความอาฆาตแค้นของเจ้าชายโมะริโยะมิขณะสถิตในโลกหลังความตาย งานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งวิเคราะห์ไปที่การนำเสนอความอาฆาตของเจ้าชายโมะริโยะมิขณะสถิตในภูมิเท็งงู เพื่อใช้เป็นเครื่องขับเคลื่อนถึงเหตุการณ์ความขัดแย้งในอนาคต เช่น ชิว หมิง (邱鳴, 1990, p.49) ชี้ว่า การนำเสนอให้ดวงพระวิญญาณของเจ้าชายโมะริโยะมิมาปรากฏกายขณะสถิตในภูมิเท็งงูและเผยความปรารถนาที่จะกลับชาติมาเกิดเป็นบุตรของทะตะโยะมิเพื่อล้างแค้นนั้น เป็นไปเพื่อเชื่อมโยงกับความบาดหมางระหว่างทะกะอุจิจับทะตะโยะมิที่นำไปสู่สงครามคันโนโนะโจรัน นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยที่เปรียบเทียบเนื้อหาในฉบับเซอิเง็นอินซึ่งเป็นเพียงฉบับเดียวที่นำเสนอการเกิด “กิเลสในใจ” ของทะตะโยะมิ เช่น ซะโต คุนิฮิโระ (佐藤邦宏, 2009, pp.57-58) ตั้งข้อสังเกตถึงฉากที่ดวงพระวิญญาณของเจ้าชายโมะริโยะมิเผยว่า เมื่อพระองค์กลับชาติมาเกิดเป็นบุตรของทะตะโยะมิ ทะตะโยะมิก็ย่อมจะเกิด “กิเลสในใจหวังให้บุตรของตนได้ครองแผ่นดิน” กล่าวคือ การนำเสนอให้วิญญาณของเจ้าชายดลบันดาลให้ทะตะโยะมิคิดโค่นล้มพี่ชายเพื่อให้บุตรของตนได้ขึ้นเป็นโชกุน เกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว ซะโตแสดงทัศนะว่า ทะตะโยะมิถูกนำเสนอให้เป็นตัวละครที่แต่เดิมเป็นผู้ที่ไม่มีกิเลสในใจ ผู้เขียนจึงต้องใช้เหตุปัจจัยจากวิญญาณอาฆาตของเจ้าชายโมะริโยะมิเป็นเครื่องกระตุ้นให้เกิดความปรารถนาที่จะให้บุตรชายของตนได้ครองแผ่นดิน จะเห็นได้ว่า ซะโตวิเคราะห์โดยเน้นไปที่บุคลิกลักษณะนิสัยแต่เดิมทีของทะตะโยะมิ ทว่าไม่ได้ชี้ว่าการนำเสนอ “กิเลสในใจ” ส่งผลให้ภาพลักษณ์ของทะตะโยะมิแปรเปลี่ยนไปเช่นไร และสิ่งนี้ส่งผลให้ชนวนเหตุที่นำไปสู่การประหัตประหารระหว่างพี่น้องแตกต่างไปจากฉบับอื่นอย่างไร

จากงานวิจัยทั้งหมดที่ยกมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ชี้ตรงกันว่า ผู้เขียนเรื่อง “ทะอิเฮะอิกิ” ทุกฉบับมีแนวโน้มที่จะเน้นแรงอาฆาตของเจ้าชายโมะริโยะมิที่มีต่อทะตะโยะมิ ทั้งช่วงบันปลายพระชนม์ชีพและขณะสถิตในโลกหลังความตาย อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีงานวิจัยที่วิเคราะห์ชนวนเหตุของความขัดแย้งของเจ้าชายโมะริโยะมิกับทะตะโยะมิอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำเสนอ “ความแค้นส่วนตัวที่มีมาแต่เดิมที” ของทะตะโยะมิ ซึ่งฉบับเซอิเง็นอินนำเสนอไว้แตกต่างจากฉบับอื่น ในด้านการนำเสนอความอาฆาตแค้นของเจ้าชายโมะริโยะมิ แม้จะมีงานวิจัยที่กล่าวถึงการแก้แค้นของพระองค์ขณะสถิตในภูมิเท็งงู และมีการยกประเด็นที่ฉบับเซอิเง็นอินนำเสนอไว้แตกต่างจากฉบับอื่นเกี่ยวกับแรงอาฆาตของเจ้าชายที่ส่งผลให้ทะตะโยะมิเกิด “กิเลสในใจ” จนนำไปสู่การแย่งชิงตำแหน่งโชกุนกับทะกะอุจิผู้เป็นพี่ชาย ทว่ายังไม่มียุทธวิเคราะห์ที่ชี้ว่า เหตุใดพระวิญญาณของเจ้าชายจึงต้องมาสถิตในภูมิเท็งงู และสาเหตุนั้นมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมหรือการกระทำของเจ้าชายเมื่อครั้งมีพระชนม์ชีพหรือไม่ รวมทั้งการนำเสนอแรงอาฆาตที่มีต่อทะตะโยะมิส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของทะตะโยะมิ และปมปัญหาระหว่างพี่น้อง รวมทั้งโศกนาฏกรรมในวาระสุดท้ายของชีวิตทะตะโยะมิต่างจากฉบับอื่นอย่างไร

ด้วยเหตุนี้ ในบทความนี้ผู้วิจัยจะมุ่งเน้นไปที่การพิจารณาเนื้อความในฉบับเซอิเงินอิน โดยศึกษาวิเคราะห์ ขนวนเหตุของความขัดแย้งระหว่างเจ้าชายโมะริโยะมิกับทะตะโยะมิ ตลอดจนวิเคราะห์ลักษณะการนำเสนอ ความอาฆาตแค้นของเจ้าชายโมะริโยะมิที่มีต่อทะตะโยะมิ โดยพิจารณาพร้อมกับการนำเสนอพฤติกรรมของเจ้าชาย โมะริโยะมิในช่วงบั้นปลายพระชนม์ชีพ ซึ่งเป็นประเด็นที่งานวิจัยก่อนหน้านี้ยังไม่ได้หยิบยกขึ้นมาวิเคราะห์ รวมทั้ง สรุปรูปแบบในการแสดงความอาฆาตและนัยความหมายที่ปรากฏในเนื้อเรื่อง ทั้งขณะมีพระชนม์ชีพ และภายหลัง สิ้นดีในโลกหลังความตาย

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.1 เพื่อศึกษาการนำเสนอขนวนเหตุความขัดแย้งระหว่างเจ้าชายโมะริโยะมิกับอะมิกะงะ ทะตะโยะมิ ในฉบับเซอิเงินอิน

3.2 เพื่อศึกษาลักษณะการนำเสนอแรงอาฆาตของเจ้าชายในฉบับเซอิเงินอิน ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง ภาพลักษณ์ของทะตะโยะมิ

4. สมมติฐานการวิจัย

4.1 ผู้เขียนฉบับเซอิเงินอินนำเสนอให้ขนวนเหตุความขัดแย้งระหว่างเจ้าชายโมะริโยะมิ กับ อะมิกะงะ ทะตะโยะมิ เป็นผลจากการที่เจ้าชายเคยวางแผนโค่นล้มอำนาจของ อะมิกะงะ ทะกะอุจิ

4.2 ผู้เขียนฉบับเซอิเงินอินเน้นการนำเสนอความอาฆาตแค้นของเจ้าชายโมะริโยะมิที่มีต่อ อะมิกะงะ ทะตะโยะมิ ผ่านการบรรยายสภาพพระเศียรหลังถูกลอบสังหาร และการเผยความปรารถนาของดวงวิญญาณ รวมทั้งการใช้รูปแบบ ในการแสดงความอาฆาต โดยเชื่อมโยงพฤติกรรมของเจ้าชายเมื่อครั้งมีพระชนม์ชีพกับการเกิดกิเลสในใจของ ทะตะโยะมิ เพื่อเป็นแรงผลักดันให้ทะตะโยะมิแย่งชิงตำแหน่งโชกุนจาก อะมิกะงะ ทะกะอุจิ ลักษณะการนำเสนอ ดังกล่าวส่งผลให้ภาพลักษณ์ของทะตะโยะมิเปลี่ยนแปลงไปในเชิงลบมากกว่าฉบับอื่น อาทิ ฉบับเท็นโม

5. ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาการนำเสนอความอาฆาตแค้นของเจ้าชายโมะริโยะมิที่มีต่อ อะมิกะงะ ทะตะโยะมิในเรื่อง “ทะอิเฮะอิกิ” (『太平記』) ฉบับเซอิเงินอิน (西源院本) ซึ่งเป็นฉบับที่เหลือเค้าโครงแบบดั้งเดิม ทั้งนี้ในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบกับเนื้อหาฉบับเท็นโม (天正本) ซึ่งเป็นฉบับที่จัดทำขึ้นภายหลังไว้ในส่วนเชิงอรรถ เพื่อให้เห็น ลักษณะเด่นในการนำเสนอของฉบับเซอิเงินอินได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

6. บทวิเคราะห์

6.1 ขนวนเหตุความขัดแย้งระหว่างเจ้าชายโมะริโยะมิ กับ อะมิกะงะ ทะตะโยะมิ

แต่เดิมผู้เขียนเรื่อง “ทะอิเฮะอิกิ” ทุกฉบับไม่ได้นำเสนอสาเหตุของความขัดแย้งโดยตรงระหว่างเจ้าชายโมะริ โยะมิกับอะมิกะงะ ทะตะโยะมิ อย่างไรก็ตาม จุดเริ่มต้นของเหตุการณ์ที่กลายเป็นขนวนเหตุนำไปสู่ความบาดหมาง ปรากฏให้เห็นในฉากที่เจ้าชายโมะริโยะมิถูกราชสำนักจับกุมตัว ภายหลังจากถูกกล่าวหาว่า พระองค์หวังแย่งชิง บัลลังก์จากพระบิดา ในขณะที่ราชสำนักกำลังส่งตัวเจ้าชายโมะริโยะมิให้ทะตะโยะมิคุมตัวไปยังเมืองคมะคุระ ผู้เขียน

ฉบับเซอิเง็นอินได้กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้ทะคะโยะมิชักจูงเจ้าชายโมะริโยะมิไว้แตกต่างจากฉบับอื่น ดังจะเห็นได้จากข้อความต่อไปนี้¹

【ア】君、一旦の逆鱗の余りに、鎌倉へ下しまらせられしかども、これまでの沙汰あれとは、叡慮も趣かざりけるを、直義朝臣、日来の宿意を以て、禁獄し奉りけるこそあさましけれ。

องค์จักรพรรดิทรงกริ้วอย่างรุนแรงเพียงชั่วขณะ จึงทรงมีพระบัญชาให้ส่งตัว (เจ้าชายโมะริโยะมิ) ลงไปยังเมืองคะมะกุระ ทว่าแท้จริงแล้วพระองค์มิได้มีพระประสงค์จะจัดการลงโทษถึงเพียงนี้ การที่ทะคะโยะมิจับพระองค์ไปลงโทษกักขังเพราะความแค้นส่วนตัวที่มีมาแต่เดิมที ช่วงเป็นเรื่องที่โหดร้ายยิ่งนัก (ตอนที่ 12, น. 278)

ทั้งฉบับเซอิเง็นอินและฉบับเท็นโฌ ต่างชี้ตรงกันว่า ความทุกข์ทรมานของเจ้าชายโมะริโยะมิจากการต้องรับโทษทัณฑ์เป็นผลจากการกระทำโดยพลการของทะคะโยะมิ ดังจะเห็นได้จากข้อความข้างต้นว่า จักรพรรดิโกะตะอิโงะมิได้มีพระประสงค์จะลงโทษถึงขั้นกักขังให้เจ้าชายได้รับความทุกข์ทรมาน นอกจากนี้ ภายหลังฉากข้างต้นทุกฉบับยังนำเสนอตรงกันว่า ทะกะอุจิไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการออกคำสั่งคุมขังเจ้าชายหรือแม้แต่การสังหารชีวิตในเวลาต่อมา

สำหรับความแตกต่างจะเห็นได้จากเนื้อความในส่วนที่ขีดเส้นใต้โดยในฉบับเซอิเง็นอิน ผู้เขียนเน้นว่าสาเหตุของการตัดสินใจลงโทษเจ้าชายโดยพลการเป็นเพราะ “ความแค้นส่วนตัวที่มีมาแต่เดิมที” ของทะคะโยะมิ ในขณะที่ฉบับเท็นโฌ ผู้เขียนไม่ได้กล่าวถึงสาเหตุแต่เน้นไปที่ผลกระทบที่จะสนองคืนในภายภาคหน้าตอนบั้นปลายชีวิตของทะคะโยะมิ จากความแตกต่างดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ในฉบับเซอิเง็นอินผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นถึงความแค้นของทะคะโยะมิที่มีต่อเจ้าชายโมะริโยะมิตั้งแต่ก่อนหน้านั้น อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า ในฉากก่อนหน้าผู้เขียนนำเสนอเพียงความบาดหมางระหว่างเจ้าชายกับทะกะอุจิ โดยไม่ได้เอ่ยถึงทะคะโยะมิแต่อย่างใด ลักษณะการนำเสนอให้ทะคะโยะมิมี “ความแค้นส่วนตัวที่มีมาแต่เดิมที” จึงมีความเป็นไปได้ว่า อาจเป็นความแค้นที่มีความเกี่ยวโยงกับความบาดหมางระหว่างเจ้าชายกับทะกะอุจิ

ก่อนเจ้าชายโมะริโยะมิจะถูกจับตัวไปคุมขัง เจ้าชายเคยมีเรื่องขัดแย้งกับทะกะอุจิ เหตุการณ์เริ่มต้นขึ้นเมื่อทะกะอุจิสั่งประหารชีวิตพรรคพวกของเจ้าชายโมะริโยะมิที่วางอำนาจบาตรใหญ่และก่อเหตุฆ่าฟันผู้บริสุทธิ์ในเมืองหลวง นอกจากนี้ทะกะอุจิยังเขียนป้ายประกาศโดยชี้ว่า ผู้ก่อเหตุเป็นข้ารับใช้ของเจ้าชายโมะริโยะมิ เหตุการณ์ครั้งนั้นได้สร้างความเสื่อมเสียพระเกียรติแก่พระองค์เป็นอย่างมาก ในเวลาต่อมาเจ้าชายจึงสั่งสมกองกำลังเพื่อโค่นล้มทะกะอุจิ นอกจากนี้พระองค์ยังส่งพระราชสาส์นกราบทูลขอให้จักรพรรดิโกะตะอิโงะมิพระบรมราชโองการให้สังหารทะกะอุจิ ดังจะเห็นได้จากฉากต่อไปนี้

หลังจากโค่นล้มตระกูลโฮโจและคะมะกุระบงกชลงได้สำเร็จ จักรพรรดิโกะตะอิโงะมิได้กลับขึ้นครองบัลลังก์ ขณะที่บ้านเมืองคืนสู่ความปกติสุข ทว่าเจ้าชายโมะริโยะมิกลับสั่งสมกองกำลังเตรียมก่อสงครามกับทะกะอุจิ แม้จักรพรรดิจะทรงห้ามปรามและมีพระบัญชาให้พระองค์กลับไปผนวช แต่เจ้าชายยังคงยืนยันกรานพระประสงค์เดิม พร้อมทั้งอธิบายเหตุผลต่อพระบิดาถึงความในพระราชสาส์นว่า

¹ ฉบับเท็นโฌ : 君一旦の逆鱗にて鎌倉へ下し進られしかども、これ程までの事はあるべしとも思召さぬに、かやうに禁籠し奉る事、ただ左馬頭殿の計らひたりしかば、天地もいかげに給ふらん。この報ひもし答へば、直義朝臣の行末もいかと恐れつつ、人皆唇をぞ翻しける。

องค์จักรพรรดิทรงกริ้วเพียงชั่วขณะ จึงทรงมีพระบัญชาให้ส่งตัว(เจ้าชายโมะริโยะมิ)ลงไปยังเมืองคะมะกุระ ทว่าแท้จริงแล้วพระองค์มิได้มีพระประสงค์ให้เกิดเรื่อง (การลงโทษให้ได้รับความทุกข์ทรมาน)ถึงเพียงนี้ เนื่องจากการจับพระองค์ไปกักขังเช่นนี้เป็นแผนการของทะคะโยะมิ แล้วฟ้าดินจะมองเช่นไร หากผลกระทบจะสนองคืนมา บั้นปลายของทะคะโยะมิ ะเช่น จะเป็นอย่างไร ทุกผู้ทุกคนได้แต่หัวกัวและพากันติฉินนินทา (ตอนที่ 12, น.75)

【イ】^①足利治部大輔高氏、わづかに一戦の功を以て、その志を万人の上に立てんとす。今もしその勢の微なるによつてこれを討たずは、高時法師が逆悪を取つて、高氏が威勢の上に加へたるものなるべし。(中略) われもし剃髪染衣の体に帰り、虎賁猛将の備へを捨てば、武に於て朝家を全うせん人は、誰ぞや。(中略) そもそもわれ、台嶺の幽溪に栖みてわづかに一門跡を守らんと、幕府の上将に居して遠く天下を静めんと、国家の用、いづれを能とせん。^②この両篇、速やかに勅許を下さるやうに奏聞を経べし

^①อะมิกะเง โนะ จิบุโนะตะอิฟุ ทะกะอะจิ เหมะเกริมใช้ความดีความชอบจากเพียงแค่นี้สงครามครั้งหนึ่งหมายจะตั้งตนอยู่เหนือผู้คนทั้งปวง ตอนนี้อาจไม่กล้ารบเลยตั้งแต่ยังมีกองกำลังน้อย อีกไม่นานพวกของ (โฮโจ) ทะกะโตะกิ โฮมิ ก็อาจก่อการเป็นปฏิปักษ์และไปผนึกกำลังกับฝ่ายทะกะอะจิ (ละข้อความ) หากข้าพระองค์ปลงผมและกลับไปครองจิวร ไม่เตรียมการอารักขาของจักรพรรติดังเช่นหมู่เป็นองครักษ์ผู้กล้า แล้วฝ่ายทหารผู้ใดกันเล่าจะคอยปกป้องราชสำนัก (ละข้อความ) ระหว่างการปลีกลีเวกไปใช้ชีวิตอยู่ในหุบเขาลึกที่ภูเขาอิเอะอิ และคอยปกป้องสถานะของวัดเพียงแห่งเดียว กับการให้ข้าพระองค์ได้ดำรงตำแหน่งเซอิโชกุนในบะกุฟุ และช่วยปกครองใต้หล้าอันกว้างใหญ่ให้สงบร่มเย็น แบบใดจะสร้างประโยชน์ให้แก่บ้านเมืองมากกว่ากัน ^②สองเรื่องนี้ (เรื่องยกทัพปราบทะกะอะจิ และเรื่องพระราชทานตำแหน่งเซอิโชกุน) ข้าพระองค์อยากกราบทูลขอให้ทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตลงมาในเร็ววัน (ตอนที่ 12, น. 214-216)

จะเห็นได้ว่า เจ้าชายโมะริโยะมิไม่ทรงยอมรับว่า การโค่นล้มตระกูลโฮโจได้สำเร็จนั้นเป็นความดีความชอบของทะกะอะจิ ยิ่งไปกว่านั้นเจ้าชายยังมองว่าทะกะอะจิมีพฤติกรรมที่เห่อเหิม และหากร่วมมือกับพรรคพวกของ โฮโจ ทะกะโตะกิก็อาจเป็นภัยต่อราชสำนัก ดังจะเห็นได้จากประโยคที่ขีดเส้นใต้ ^① อาจกล่าวได้ว่า การมองข้ามผลงานของทะกะอะจิ ทั้งยังตัดสินว่าทะกะอะจิมีเจตนาเป็นปฏิปักษ์เช่นเดียวกับตระกูลโฮโจโดยปราศจากหลักฐาน สะท้อนให้เห็นถึงอคติในพระทัยของเจ้าชายโมะริโยะมิได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ หากพิจารณาจากประโยคที่ขีดเส้นใต้ ^② “สองเรื่องนี้ (เรื่องยกทัพปราบทะกะอะจิ และเรื่องพระราชทานตำแหน่งเซอิโชกุน) ข้าพระองค์อยากกราบทูลขอให้ทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตลงมาในเร็ววัน” ก็จะเห็นว่า ท่าทีในการกราบทูลเรื่องพระบิดาให้การบัพทะกะอะจิซึ่งอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อราชสำนัก พร้อมทั้งขอขึ้นดำรงตำแหน่งโชกุน นอกจากจะทำให้เห็นถึงความปรารถนาอันแรงกล้าในการปกป้องราชสำนักแล้ว ในอีกแง่หนึ่งก็ยิ่งอาจแฝงพระประสงค์ที่ต้องการจะครองตำแหน่งโชกุนเพื่อให้พระองค์เองมีอำนาจในทางทหารเหนือกว่าทะกะอะจิ

แม้ในท้ายที่สุดจักรพรรดิโกะตะอิโจะจะพระราชทานตำแหน่งโชกุนให้แก่เจ้าชายโมะริโยะมิ ทว่าพระองค์ปฏิเสธคำกราบทูลขอให้มิพระบัญชาปราบทะกะอะจิ ด้วยเหตุนี้เจ้าชายโมะริโยะมิจึงไม่อาจโค่นล้มทะกะอะจิลงได้ หากพิจารณาเหตุการณ์ที่เจ้าชายโมะริโยะมิกราบทูลขอให้มิพระบัญชาการบัพทะกะอะจิตั้งที่ยกข้างต้น รวมทั้ง บทบาทของทะกะโยะมิที่ต้องการกำจัดศัตรูเพื่อปกป้องตระกูล ดังสะท้อนจากคำกล่าวว่า 「なほもただ、自家のために始終敵をなさるべきは、兵部卿親王なり。死罪に行ひ奉つれと申す勅許はなけれども、この次に、失ひ奉らばやと思ふなり。」 “จากนี้ผู้ที่จะเป็นศัตรูของตระกูลเราไปตลอดกาลก็คือ เจ้าชายเฮียวบุเกียว (เจ้าชายโมะริโยะมิ) แม้จะไม่มีพระบรมราชานุญาตให้สำเร็จโทษ ทว่าข้าก็อยากจะใช้โอกาสนี้กำจัดพระองค์ไปเสีย” (ตอนที่ 13, น.323) ก็อาจสันนิษฐานได้ว่า “ความแค้นส่วนตัวที่มีมาแต่เดิมที” ของทะกะโยะมิ หมายความว่าความแค้นที่เจ้าชายเคยคิดโค่นล้มทะกะอะจิผู้เป็นพี่ชาย

ทั้งนี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า แม้ผู้เขียนจะเน้นความแค้นของเจ้าชายที่มีต่อทศกัณฐ์ ทว่าในฉากภายหลังจากเจ้าชายตกเป็นฝ่ายรับโทษทัณฑ์ เพราะถูกทศกัณฐ์และพระนางอะโนะ เร็นมิ ใส่ร้ายว่า พระองค์ต้องการชิงบัลลังก์จากพระบิดา ผู้เขียนไม่ได้นำเสนอบรรยายความอาฆาตแค้นของเจ้าชายที่มีต่อทศกัณฐ์แต่อย่างใด ยิ่งไปกว่านั้นในฉากส่งตัวเจ้าชายให้ทศกัณฐ์ในฉบับเซอิเง็นอนยังใช้คำบ่งชี้ถึงทศกัณฐ์ว่า “ผู้เป็นศัตรู” 「敵」² จากจุดนี้จะเห็นได้ถึงลักษณะการนำเสนอโดยลดทอนความอาฆาตแค้นที่มีต่อทศกัณฐ์ลง และเปลี่ยนคู่ขัดแย้งของเจ้าชายโมะริโยะมิจากทศกัณฐ์เป็นทศกัณฐ์ อาจกล่าวได้ว่า ในช่วงบั้นปลายพระชนม์ชีพ ความแค้นระหว่างเจ้าชายกับทศกัณฐ์ ค่อย ๆ เลือนหายไป ในขณะที่ความแค้นของทศกัณฐ์ที่มีต่อเจ้าชายเริ่มปรากฏขึ้นมาแทนที่ ซึ่งความแค้นที่เกิดขึ้นไม่เพียงนำไปสู่การคุมขังเจ้าชายให้ได้รับความทุกข์ทรมาน หากแต่ยังเป็นแรงผลักดันให้ทศกัณฐ์ สั่งลอบสังหารพระองค์ในเวลาต่อมา

โดยสรุป ในฉบับเซอิเง็นอน ผู้เขียนนำเสนอชนวนเหตุที่ทำให้ทศกัณฐ์ขัดแย้งกับเจ้าชายโมะริโยะมิ เกิดจาก “ความแค้นส่วนตัวที่มีมาแต่เดิมที” กล่าวคือ ความแค้นที่เจ้าชายพยายามหาทางโค่นล้มอำนาจของทศกัณฐ์ ผู้เป็นพี่ชาย จากการที่ผู้เขียนนำเสนอความแค้นที่เป็นผลพวงสืบเนื่องมาจากความบาดหมางระหว่างเจ้าชายกับทศกัณฐ์ นอกจากนี้ยังได้ขบเน้นให้ทศกัณฐ์อยู่ในฐานะ “ผู้เป็นศัตรู” แทนที่ทศกัณฐ์ ส่งผลให้ผู้อ่านมองเห็นได้ถึงการถ่ายทอดความแค้นที่มีมาแต่เดิมของทศกัณฐ์ให้แก่ทศกัณฐ์ และมอบบทบาทให้ทศกัณฐ์กลายเป็นคู่ขัดแย้งใหม่ของเจ้าชายโมะริโยะมิ

6.2 การนำเสนอความอาฆาตแค้นของเจ้าชายโมะริโยะมิที่มีต่อทศกัณฐ์

6.2.1 ความอาฆาตแค้นในฉากสิ้นพระชนม์

สำหรับการนำเสนอความอาฆาตแค้นของเจ้าชายโมะริโยะมิที่มีต่อทศกัณฐ์ในตอนที่พระชนม์ชีพนั้น ไม่ได้ถูกบรรยายผ่านถ้อยคำ หากแต่ถูกสะท้อนผ่านสภาพพระเศียรของเจ้าชายโมะริโยะมิภายหลังถูกลอบสังหาร ดังปรากฏในฉากต่อไปนี้

ภายหลังทศกัณฐ์มีคำสั่งให้สังหารเจ้าชายโมะริโยะมิ มือสังหารก็เดินทางไปเข้าเฝ้าเจ้าชายในที่คุมขัง แม้เจ้าชายจะรู้พระองค์ว่า กำลังจะถูกลอบสังหารและพยายามต่อสู้อย่างสุดความสามารถ ทว่าเนื่องจากพระองค์ถูกคุมขังโดยต้องประทับนั่งในคุกดินมาราวครึ่งปี พระวรกายที่อ่อนแอลงทำให้พระองค์ไม่อาจต้านทานพลังของมือสังหารได้ อยากรู้ก็ตามขณะที่มือสังหารกำลังจะใช้ดาบสับปาดพระคอ พระองค์ก็กอดปลายดาบนั้นไว้ และจังหวะที่มือสังหารพยายามดึงดาบออกมานั้นเอง ปลายดาบก็หักออก หลังจากนั้นเจ้าชายถูกแทงที่พระอุระและถูกตัดพระเศียรไปในที่สุด ต่อมามือสังหารได้นำพระเศียรออกมาจากคุกดิน สภาพของพระเศียรถูกบรรยายไว้ดังนี้

【ウ】食ひ切らせ給ひける刀の先、未だ御口の中に留まつて、御眼は生きたる人の如し。

ปลายดาบที่พระองค์กอดไว้ยังคงคาอยู่ในพระโอษฐ์ ดวงพระเนตรประหนึ่งคนมีชีวิต (ตอนที่ 13, น.325)

เมื่อมือสังหารนำพระเศียรออกมาในที่สว่างก็พบว่า ปลายดาบยังอยู่ในพระโอษฐ์ นอกจากนี้ยังสัมผัสพระเนตรประหนึ่งมีชีวิต สภาพพระเศียรดังกล่าวทำให้มือสังหารเกรงว่าแรงอาฆาตจะทำให้พระเศียรทำอันตรายทศกัณฐ์เหมือนดังเช่นเหมยเจียนฉือ (眉間尺)³ ในตำนานจีนที่เคยได้ยินมา เขาจึงตัดสินใจโยนพระเศียรทิ้งไปในพุ่มไม้

² ในฉบับเซอิเง็นอน บรรยายว่า 「是非なくして敵人の手に渡されて、遠流に処せられん」

³ ในตำนานจีนเล่าว่า บิดาของเหมยเจียนฉือถูกอุทธรณ์หรือกษัตริย์แห่งรัฐฉู่ (楚王) สังหาร เหมยเจียนฉือจึงวางแผนแก้แค้น โดยกอดปลายดาบของบิดาไว้ในปากและปลิดชีพตนเอง หลังจากนั้นสหายของบิดาก็ได้นำศีรษะของเหมยเจียนฉือไปถวายอุทธรณ์ เมื่อพระองค์ทอดพระเนตรดังนั้นก็สั่งการให้นำศีรษะของเหมยเจียนฉือไปเสียบประจาน ทว่าผ่านไปสามเดือน ศีรษะนั้นก็กลับไม่เน่าเปื่อย ดวงตาก็ยังเบิกกว้าง ทั้งยังแสดงอาการขบเขี้ยวเคี้ยวฟัน อุทธรณ์รู้สึกหวั่นเกรงจึงสั่งการให้นำศีรษะนั้นไปต้มในน้ำเดือด เมื่อดวงตาของเหมยเจียนฉือดูเหมือนจะปิดลง อุทธรณ์ก็รู้สึกกลัวและเข้าไปทอดพระเนตรศีรษะของเหมยเจียนฉือใกล้ ๆ ทันใดนั้นเองเหมยเจียนฉือก็พ้นปลายดาบออกมา ปลายดาบพุ่งเข้าฟันพระคอของอุทธรณ์จนขาดตกลงไปในหม้อน้ำเดือดนั้น ทำให้เหมยเจียนฉือแก้แค้นแทนบิดาได้สำเร็จ

เกี่ยวกับการบรรยายลักษณะพระเศียรที่ยังคงลืมพระเนตรประหนึ่งคนมีชีวิตนั้น ในงานวิจัยของ โอะริงิจิ อิคุโอะ (堀口 育男, 1992, p.29) มีบทวิเคราะห์ถึงตำนาน “ศีรษะที่ตาไม่หลับ” (眼つゝらぬ首) ของผู้ที่ถูกศัตรูสังหาร โดยในลักษณะการตายตาไม่หลับนั้น โอะริงิจิชี้ว่าสิ่งนี้แสดงถึงพลังอำนาจของวิญญาณที่ไม่ยอมศิโรราบ ซึ่งส่งผลให้กลายเป็นวิญญาณอาฆาต นอกจากนี้ หากพิจารณาถึงดวงตาที่ “มอง” (見る) หรือ “จ้องมอง” (睨む) ยังชี้ให้เห็นถึงความตั้งใจที่จะทำให้อีกฝ่ายยอมศิโรราบ หรือการโจมตีอันน่าสะพรึงกลัวด้วยพลังจิตวิญญาณ หากพิจารณาตามบทวิเคราะห์ของโอะริงิจิ อาจกล่าวได้ว่า ผู้เขียนบรรยายสภาพพระเศียรที่ยังลืมพระเนตรเพื่อชี้ให้ผู้อ่านเห็นถึงแรงอาฆาตที่ข้ามผ่านความตาย และความปรารถนาที่จะโค่นล้มทะตะโยะมิผู้ที่ทำให้พระองค์ต้องสิ้นพระชนม์ด้วยความทุกข์ทรมาน

นอกจากนี้การที่ผู้เขียนนำเสนอให้พระองค์กัปลายดาบของผู้เป็นศัตรูไว้ในพระโอษฐ์นั้น หากพิจารณาจากตำนานจีนเกี่ยวกับศีรษะของเหยื่อยืนฉือ ซึ่งผู้เขียนแทรกตอนท้ายฉาก ก็จะได้ถึงลักษณะการนำเสนอที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ในตำนานจีน เหยื่อยืนฉือได้กัปลายดาบไว้ในปาก ก่อนจะตัดคอปลิดชีพตนเอง แรงอาฆาตทำให้ศีรษะของเขาสังหารศัตรู ล้างแค้นให้บิดาได้สำเร็จ จากลักษณะการนำเสนอดังกล่าว นะกะนิมิ ทะทซุซุรุ (中西達治, 1997, p.44) และ ชิว หมิง (邱鳴, 1990, p.49) ชี้ตรงกันว่า ตำนานความอาฆาตของศีรษะที่กัปลายดาบไว้ดังกล่าวถูกนำเสนอเพื่อขับเน้นพลังอาฆาตของเจ้าชายโมะริโยะมิที่มีต่อทะตะโยะมิ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตเพิ่มเติมเกี่ยวกับการนำเสนอให้ปลายดาบที่เจ้าชายกัไว้ในพระโอษฐ์เป็นดาบสั้นคาดเอว (腰刀) ในอดีตดาบสั้นนอกจากจะเป็นอาวุธที่ใช้ต่อสู้กับศัตรูในระยะประชิดตัวแล้ว ยังมีความเชื่อว่า ดาบสั้นมีพลังในการคุ้มครองผู้เป็นเจ้าของจากภูตผีหรือวิญญาณอาฆาต⁴ การนำเสนอให้เจ้าชายโมะริโยะมิพยายามต่อสู้โดยกัปลายดาบของคู่ต่อสู้จนหักออกจากตัวดาบ จึงอาจสะท้อนนัยของความอาฆาตแค้นที่อยู่เหนือกว่าพลังคุ้มครองของดาบ รวมทั้งยังชี้ให้เห็นว่าแรงอาฆาตของพระองค์มิได้มลายหายไป แม้ในท้ายที่สุดพระเศียรจะถูกโยนทิ้งไปก็ตาม

จะเห็นได้ว่า ผู้เขียนบรรยายสภาพพระเศียรของเจ้าชายโมะริโยะมิ โดยเน้นลักษณะดวงพระเนตรที่ประหนึ่งคนมีชีวิต เพื่อแสดงให้เห็นถึงแรงอาฆาต และความปรารถนาที่จะโค่นล้มทะตะโยะมิ นอกจากนี้การบรรยายสภาพพระเศียรที่กัปลายดาบไว้ในพระโอษฐ์ ยังช่วยขับเน้นพลังของความอาฆาต อีกทั้งยังชี้เป็นนัยว่า แม้ในยามนั้นพระองค์จะไม่สามารถตอบโต้ทะตะโยะมิได้ แต่ในภายภาคหน้าไม่มีสิ่งใดที่จะสามารถปกป้องทะตะโยะมิจากดวงวิญญาณอาฆาตของพระองค์ได้

6.2.2 ความอาฆาตแค้นภายหลังสถิตในโลกหลังความตาย

1) การปรากฏกายขณะสถิตในภูมิอสุร

เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นภายหลังพระองค์สิ้นพระชนม์ไปได้ราว 7 ปี ในช่วงเวลานั้น ทะกะอุจิได้ขึ้นเป็นโชกุนและก่อตั้งมูโระมะชิบะกุกุ ในขณะนั้นทะตะโยะมิเป็นผู้ช่วยดูแลรับผิดชอบการตัดสินคดีความและการครอบครองที่ดินของเหล่านักรบ เหตุการณ์ที่วิญญาณของเจ้าชายโมะริโยะมิมาปรากฏกายมีรายละเอียดดังนี้

โอโมะริ โมะรินะงะ (大森盛長) สามารถเอาชนะ คุซุโนะกิ มะซะมิเงะ (楠正成) นักรบฝ่ายจักรพรรดิโกะดะอิโงะ อีกทั้งยังกดดันให้มะซะมิเงะปลิดชีพตนเองได้สำเร็จ หลังจากโมะรินะงะได้รับบำเหน็จรางวัลจากบะกุกุ เขาก็ได้จัดการแสดงละครโนเพื่อเป็นการเฉลิมฉลอง ทว่าในช่วงวันงานนั้นเอง โมะรินะงะกลับต้องถูกเหล่าวิญญาณอาฆาตตามหลอกหลอนอยู่หลายครั้ง

⁴ แต่เดิมชาวญี่ปุ่นมีความเชื่อเรื่อง “ดาบมะโมะริวะตะนะ” (守刀) หรือดาบสั้นที่มีพลังคุ้มครองให้ผู้เป็นเจ้าของพ้นจากอันตรายหรือภูตผีปีศาจ ธรรมเนียมการมอบดาบนี้ปรากฏทั้งในราชสำนักและกลุ่มนักรบ ดังปรากฏหลักฐานในหนังสือ “อะสุมะกะงะมิ” (『吾妻鑑』)

ในคำคืนหนึ่งที่วิญญานอาฆาตออกมาสร้างความ วิญญานของมะชะมิเงได้ปรากฏกายขึ้น พร้อมทั้งเหล่า ดวงวิญญานอาฆาตได้แก่ ดวงพระวิญญานของจักรพรรดิโกะตะอิโงะ และผู้พิทักษ์พระองค์ เช่น มะชะมิเง เจ้าชาย โมะริโยะมิ นอกจากนี้ มะชะมิเงยังได้เผยความรู้สึกที่มีต่อทะกะอุจิและทะตะโยะมิ ดังความว่า

【エ】聖主の万歳を仰ぐ処に、尊氏卿、直義朝臣、忽ちに虎狼の心を挿みて、つひに君を傾け奉る。これによつて、忠臣義士尸を戦場にさらす輩、悉く修羅の眷属となりて、嗔恚を含む心止む時なし。

ขณะที่ผู้คนกำลังถวายพระพรชัยแด่องค์จักรพรรดิ (โกะตะอิโงะ) ผู้ทรงคุณธรรม ทะกะอุจิ เคียว และทะตะโยะมิ อะซุน กลับโลกโมโทะสัน กระทำการอันโหดเหี้ยมไร้ซึ่งความปราณีประหนึ่งเลือกกับหมาป่า ส่งผลให้สถานะขององค์จักรพรรดิต้องสั่นคลอน ด้วยเหตุนี้เหล่าข้าราชบริพาร นักรบผู้ภักดี รวมทั้งเหล่าทหารหาญที่พลีชีพในสนามรบ จึงตกเป็นสาวกของจอมอสูร ในใจมีแต่ความโกรธแค้นไม่มีแม้ชั่วเวลาที่จางหาย (ตอนที่ 24, น.81)

จากส่วนที่ขีดเส้นใต้จะเห็นได้ถึงความไม่พอใจต่อการกระทำของทั้งทะกะอุจิและทะตะโยะมิที่ “โลกโมโทะสัน กระทำการอันโหดเหี้ยมไร้ซึ่งความปราณี” ยิ่งไปกว่านั้น ความโกรธแค้นที่มีต่อทั้งคู่นำพาให้เหล่าวิญญานต้องกลายเป็นสาวกของจอมอสูรในอสูรภูมิ (修羅道)⁵ จะเห็นได้ว่า ความไม่พอใจต่อการกระทำของทั้งทะกะอุจิและทะตะโยะมิ รวมทั้ง ความโกรธแค้นที่ทำให้พวกตนต้องตกในอสูรภูมิ ส่งผลให้เหล่าดวงวิญญานออกมาปรากฏกายต่อหน้าโมะรินะงะ

นอกจากความอาฆาตแค้นดังกล่าวแล้ว สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้วิญญานมาปรากฏกายยังเป็นผลมาจาก พระบัญชาของดวงพระวิญญานของจักรพรรดิโกะตะอิโงะที่มีพระประสงค์จะช่วงชิงดาบศักดิ์สิทธิ์จากโมะรินะงะ เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการโค่นล้มอำนาจของทะกะอุจิ หลังจากมะชะมิเงเผยจุดประสงค์ดังกล่าว เหล่าวิญญานซึ่งรวมทั้งเจ้าชายโมะริโยะมิต่างก็เตรียมตั้งทัพพร้อมประจันหน้าต่อสู้ อย่างไรก็ตามโมะรินะงะไม่ได้แสดงท่าทีหวั่นเกรงกองทัพของเหล่าวิญญานแต่อย่างใด ยิ่งไปกว่านั้นเขายังกล่าวอ้างถึงบุญคุณของโซคุน ทะกะอุจิและยีนกรานปฏิเสทที่จะมอบดาบนั้นให้แก่วิญญานของมะชะมิเง

จากฉากที่ยกข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนไม่ได้บรรยายบทบาทของวิญญานของเจ้าชายโมะริโยะมิอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามการนำเสนอพระนามของพระองค์ให้เป็นหนึ่งในวิญญานอาฆาตที่มีความโกรธแค้นทะกะอุจิและทะตะโยะมิจนตกในอสูรภูมิ รวมทั้งยังให้วิญญานของมะชะมิเงเป็นผู้บอกเล่าความต้องการที่จะแย่งชิงดาบเพื่อโค่นล้มการปกครองของทะกะอุจิ ทำให้มองเห็นได้ถึงความอาฆาตแค้นของเจ้าชายโมะริโยะมิที่มีต่อทะตะโยะมิ รวมไปถึงทะกะอุจิ

เกี่ยวกับลักษณะการนำเสนอความอาฆาตแค้นของเจ้าชายโมะริโยะมิที่มีต่อทะกะอุจิ เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้ในช่วงบั้นปลายพระชนม์ชีพ ผู้เขียนจะลดทอนความอาฆาตแค้นลง ทว่าในโลกของวิญญาน ผู้เขียนได้นำเสนอความอาฆาต รวมทั้งความปรารถนาที่จะโค่นล้มอำนาจของทะกะอุจิให้กลับมาปรากฏอีกครั้ง อย่างไรก็ตาม ในท้ายฉาก ผู้เขียนได้นำเสนอให้เหตุการณ์ที่ดวงวิญญานมาหลอกหลอนโมะรินะงะคลี่คลายลง ภายหลังจากนิมนต์พระมาสด พระสูตรมหาปรัชญาปารมิตา (大般若經) เกี่ยวกับประเด็นนี้ ยะมะตะ เอะริ (山田枝里, 2010, p.41) ชี้ว่าเรื่องราวในฉากที่เหล่าวิญญานในอสูรภูมิส่งบลงได้เพราะอำนาจของพระสูตร สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดเรื่องการทำให้วิญญานไปสู่สุคติ รวมทั้งแนวคิดของพุทธศาสนาที่เน้นความเท่าเทียมระหว่างผู้เป็นมิตรกับศัตรู (怨親平等)

⁵ อสูรภูมิเป็นหนึ่งใน 6 ภูมิ ตามความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดของศาสนาพุทธ อสูรภูมิเป็นที่พักพิงของจอมอสูร (阿修羅王) ภายใต้อสูรภูมิมีการประหารต่อสู้อยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ยังเชื่อกันว่า วิญญานที่เกิดในอสูรภูมิ ในขณะที่มีชีวิตเป็นผู้ที่มีจิตใจที่เต็มไปด้วยความริษยา มีความหึงหวงในอำนาจ

กล่าวคือ การนำเสนอความปรารถนาให้ดวงวิญญาณของผู้ที่แม้จะเป็นศัตรูได้ไปสู่สุคติเช่นเดียวกัน จากจุดนี้สะท้อนให้เห็นว่า แม้ผู้เขียนจะกลับมานำเสนอความอาฆาตของเจ้าชายโมะริโยะมิที่มีต่อทะกะอุจิ ทว่าความอาฆาตนั้นก็คลี่คลายลงเพราะอำนาจของพระสูตรมหาปรัชญาปารมิตา อาจกล่าวได้ว่า ทะกะอุจิถูกสร้างให้เป็นตัวละครที่มีอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์คอยปกป้องคุ้มครอง

หากพิจารณาการนำเสนอผลบุญของพระสูตรมหาปรัชญาปารมิตาที่ช่วยคุ้มครองทะกะอุจิจากเหล่าวิญญาณอาฆาต ความอาฆาตแค้นของเจ้าชายโมะริโยะมิที่มีต่อทะกะโยะมิกีย่อมจะมลายหายไปด้วยผลบุญของพระสูตรเช่นกัน อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า ในท้ายฉากผู้เขียนฉบับเซอิเง็นอินได้นำเสนอปฏิกิริยาของทะกะโยะมิไว้แตกต่างจากฉบับเท็นโม่⁶ ดังจะเห็นได้จากข้อความต่อไปนี้

【オ】その後、かの盛長が刀をば、天下の靈剣なればとて、左兵衛督直義朝臣の方へ奉りたりしを、さしたる事あらずとて、賞翫の儀もなかりしかば、沙に埋まれたる断剣の如くにて、凌天の光もなかりけり。

หลังจากนั้น ว่ากันว่า เนื่องจากดาบนี้เป็นดาบศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยปกป้องคุ้มครองให้เหล่า โมะรินะงะผู้ซึ่งได้นำไปมอบให้เซอิยะอะโนะกะมิ ทะกะโยะมิ อะชน ทว่าทะกะโยะมิกลับเอ่ยว่าดาบนี้ไม่ได้สลักสำคัญขนาดนั้นจึงไม่ได้จัดพิธียกย่องเชิดชูคุณค่าแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้ดาบจึงไร้ประกายแสง ประหนึ่งดาบหักที่ฝังในผืนทราย” (ตอนที่ 24, น.111)

ปฏิกิริยาของทะกะโยะมิที่ปรากฏในสองฉบับมีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ดังจะเห็นได้ว่า ฉบับเซอิเง็นอินผู้เขียนนำเสนอปฏิกิริยาของทะกะโยะมิที่ไม่เชื่อว่าดาบมีความศักดิ์สิทธิ์จริงส่งผลให้ดาบเสื่อมพลังลงที่สุดในขณะที่ฉบับเท็นโม่ ผู้เขียนนำเสนอให้ทะกะโยะมิตระหนักถึงคุณค่าของดาบศักดิ์สิทธิ์ ทั้งยังซอมแซมและเก็บรักษาไว้คู่กับดาบของตนเอง เกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว ยะมะดะ เอะริ (山田枝里, 2010, p.48) ชี้ว่า ปฏิกิริยาของทะกะโยะมิในฉบับเซอิเง็นอินแสดงให้เห็นถึงท่าทีในเชิงปฏิเสธ กล่าวคือ การไม่ยอมรับทั้งเรื่องพลังของดาบศักดิ์สิทธิ์ การทำให้วิญญาณอาฆาตไปสู่สุคติ หรือแม้แต่เรื่องอำนาจของเหล่าวิญญาณอาฆาตที่มารังควาน ผู้วิจัยมีความคิดเห็นสอดคล้องกับบทวิเคราะห์ของยะมะดะ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ท่าทีที่มองข้ามความศักดิ์สิทธิ์ของดาบจนทำให้ดาบเสื่อมพลัง อาจชี้เป็นนัยถึงอำนาจของทะกะโยะมิที่เคยมีในบทกู่กำลังจะเสื่อมถอยลง นอกจากนี้ การขาดพลังของดาบศักดิ์สิทธิ์ที่มาช่วยปกป้องคุ้มครอง ยังอาจสื่อถึงบั้นปลายชีวิตของทะกะโยะมิที่ตกอยู่ในสภาพโดดเดี่ยว ไร้ที่พึ่งพาหรือผู้คอยให้ความคุ้มครองสนับสนุน

โดยสรุปจะเห็นได้ว่า ดวงพระวิญญาณของเจ้าชายโมะริโยะมิถูกนำเสนอให้เป็นหนึ่งในดวงวิญญาณที่มีความอาฆาตแค้นต่อทะกะอุจิและทะกะโยะมิจนต้องตกอยู่ในนรกภูมิ โดยดวงพระวิญญาณยังคงมุ่งหวังที่จะโค่นล้มอำนาจของทะกะอุจิดังเช่นเมื่อครั้งมีพระชนม์ชีพ อย่างไรก็ตามการนำเสนอให้พระสูตรมหาปรัชญาปารมิตาช่วยให้แรงอาฆาตของเหล่าวิญญาณสงบลง ย่อมทำให้มองเห็นได้ถึงอำนาจของพระสูตรที่คอยปกป้องทะกะอุจิ ส่วนกรณีของทะกะโยะมิ แม้จะดูเหมือนว่าทะกะโยะมิแคล้วคลาดเพราะอำนาจของพระสูตรเช่นเดียวกับทะกะอุจิ ทว่าการปิดฉากโดยให้ทะกะโยะมิมองข้ามพลังของดาบศักดิ์สิทธิ์ ย่อมส่งผลให้เกิดภาพลักษณ์ในเชิงลบ รวมทั้งยังเป็นเค้าลางถึงการเสื่อมถอยทางอำนาจ และการตกอยู่ในสภาพโดดเดี่ยว ไร้ผู้ปกป้องคุ้มครองในบั้นปลายชีวิต

⁶ ฉบับเท็นโม่ :その後この刀をば、天下の靈剣なればとて、委細の註進を添へて上覧に備へしかば、左兵衛督直義朝臣これを見玉ひて、「事実ならば、末世の奇特何事かこれに如くべき」とて、上を作り直して、小竹作りと同じく賞翫せられるとかや。

หลังจากนั้น ว่ากันว่า เนื่องจากดาบนี้เป็นดาบศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยปกป้องคุ้มครองให้เหล่า (โมะรินะงะ) จึงได้นำไปมอบให้โชกุนได้ชมพร้อมกับหนังสือรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เซอิยะอะโนะกะมิ ทะกะโยะมิ อะชน เห็นดังนั้นก็เอ่ยว่า “หากเป็นเรื่องจริง ก็นับว่าดาบนี้เป็นสิ่งวิเศษหาได้ยากยิ่งในยุคพระธรรมเสื่อมถอย ไม่มีดาบใดจะมาเทียบเทียมเหนือกว่า” จากนั้นก็ซ่อมแซมตกแต่งดาบ ทั้งยังยกย่องเชิดชูคุณค่าเอกเจนนับว่าดาบชะชะสุ (ตอนที่ 23, น.140)

2) การปรากฏกายขณะสถิตในภูมิเท็งงุ

แม้เหตุการณ์เมื่อครั้งดวงวิญญาณจากอสุรภูมิมาปรากฏกายจะคลี่คลาย และดูเหมือนว่าดวงวิญญาณเหล่านั้นจะไปสู่สุคติ ทว่าในเวลาต่อมาดวงวิญญาณก็กลับมาแสดงความอาฆาตอีกครั้ง เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นภายหลังจากที่ดวงพระวิญญาณของเจ้าชายโมะริโยะมิปรากฏกายขณะสถิตในอสุรภูมิราว 5 ปี รายละเอียดของเหตุการณ์มีดังนี้

ในคำคืนหนึ่ง มีพระธุดงค์มาแวะหลบฝนและพักแรมที่วัดนินนะจิ (仁和寺) ขณะสวดมนต์ พระวิญญาณของเจ้าชายโมะริโยะมิ พร้อมทั้งเหล่าวิญญาณของผู้ที่อยู่ฝ่ายจักรพรรดิโกะตะอิโงะก็ได้ปรากฏกายขึ้น พระธุดงค์รูปนั้นเห็นเจ้าชายโมะริโยะมิสถิตในภูมิเท็งงุ (天狗道) และต้องทนทุกข์ทรมานดื่มเหล้ากลลมนวันละสามเวลา นอกจากนี้ยังได้ยินวิญญาณของพระชูเ็น (仲円僧正) กล่าวสาปแช่งว่า

【カ】左兵衛督直義は、他犯戒を持つて候ふ間、俗人に於てわれ程禁戒を犯さぬ者なしと思ふ我慢の心深く候ふ。これをわれらが依り所として、^①大塔宮は、直義が内室の腹に男子となつて生まれさせ給ひ候ふべし。^②しかれば、天下を執つてわが子に与へんと思ふ欲心挟むべく候ふ。(中略) 忠円は、武蔵守が心に入り替はつて、上杉、畠山を亡ぼし候ふべし。^③これによつて、直義、兄弟の中悪しくなり、師直主従の礼に背かば、天下また大きな合戦出で来て、暫くの見物は絶え候はじ。

ชะเฮียวเอะโนะกะมิ ทะตะโยะมิรักษาศีลไม่ประพฤติดิในกาม เลยทะนงตนว่า ไม่มีมรรวาสคนใดที่จะบำเพ็ญตะได้ขนาดตนเองอีกแล้ว พวกข้าเล็งจุดนี้ไว้แล้ว ^①เจ้าชายโอโตโนะมิยะ (เจ้าชายโมะริโยะมิ) คงจะอาศัยกรรมของภรรยาทะตะโยะมิมาเกิดเป็นบุตรชาย ^②ด้วยเหตุนี้(ทะตะโยะมิ) ก็คงจะเกิดกิเลสในใจหวังให้บุตรของตนได้ครองแผ่นดิน (ละข้อความ) ส่วนชูเ็นก็จะเข้าใจของผู้ว่าการเมืองมุซะมิ (โค โมะโรนะโอะ) แล้วก็คิดใจให้กำจัดอุเอะซุกับสะตะเกะยะมะให้สิ้น ^③และด้วยเหตุนี้เอง ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องของทะตะโยะมิก็จะถึงคราวบาดหมางกัน เมื่อโมะโรนะโอะไม่มีความเคารพยำเกรงระหว่างนายบ่าว ในบ้านเมืองก็จะเกิดสงครามครั้งใหญ่ขึ้น เรื่องที่น่าชมก็จะมีขึ้นไม่ได้ขาดชั่วระยะหนึ่ง (ตอน 26 น.169-170)

ผู้เขียนทั้งฉบับเซอิเง็นอินและฉบับเท็นโมต่างนำเสนอให้พระวิญญาณของเจ้าชายโมะริโยะมิมาปรากฏกายขณะสถิตในภูมิเท็งงุ และให้วิญญาณของพระชูเ็นเป็นผู้เผยความโกรธแค้นที่ทะตะโยะมิทะนงตนว่าเป็นผู้มีศีลธรรม รวมทั้งยังเผยแผนการที่พระองค์จะกลับชาติมาเกิดเป็นบุตรชายของทะตะโยะมิ ดังปรากฏในข้อความส่วนที่ ① นอกจากนี้ในท้ายฉาก ผู้เขียนยังนำเสนอเรื่องราวความขัดแย้งระหว่างนักรบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความขัดแย้งระหว่างทะกะอุจิกิกับทะตะโยะมิในสงครามคันโนโนะโจรัน ให้เป็นผลจากความอาฆาตแค้นของพระวิญญาณของเจ้าชายโมะริโยะมิและเหล่าดวงวิญญาณของผู้คนฝ่ายจักรพรรดิโกะตะอิโงะ ดังปรากฏในข้อความส่วนที่③

ทั้งนี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า แม้ผู้เขียนทั้งสองฉบับจะเชื่อมโยงให้ความบาดหมางระหว่างพี่น้องเป็นผลจากวิญญาณอาฆาตของเจ้าชายเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามในฉบับเซอิเง็นอิน ผู้เขียนนำเสนอให้เหตุการณ์ที่ดวงพระวิญญาณของเจ้าชายโมะริโยะมิกลับชาติมาเกิดเป็นบุตรของทะตะโยะมิ กลายเป็นจุดเริ่มต้นให้ทะตะโยะมิเกิด “กิเลสในใจ” และนำมาซึ่งความปรารถนาอยากให้บุตร “ได้ครองแผ่นดิน” ดังปรากฏในข้อความส่วนที่② จากบทบรรยายจะเห็นได้ถึง การเน้น “กิเลสในใจ” 「欲心」 ที่เป็นแรงผลักดันให้ทะตะโยะมิคิดจะช่วงชิงตำแหน่งโชกุนจากทะกะอุจิกิผู้เป็นพี่ชาย ในขณะที่ในฉบับเท็นโม ผู้เขียนชี้เพียงว่าความขัดแย้งในบ้านเมืองจะเกิดขึ้น เพราะ

⁷ ฉบับเท็นโม : 大塔宮はかの直義が内室の腹に依託して男子と生れ、世の凶害を諸人の心中に含ませらるべし。

เจ้าชายโอโตโนะมิยะ (เจ้าชายโมะริโยะมิ) คงจะอาศัยกรรมของภรรยาทะตะโยะมิมาเกิดเป็นบุตรชาย แล้วก็จะคิดใจให้ผู้คนเช่นข้าทำลายกัน (ตอน 25 น.215)

วิญญาณของเจ้าชายโมะริโยะมิกลับมาเกิดเป็นบุตรของทะตะโยะมิและคลใจผู้คนในบ้านเมืองให้เข้าประหัดประหารกัน ทว่าไม่ได้กล่าวอ้างถึงการเกิด “กิเลสในใจ” หรือความปรารถนาอยากช่วงชิงตำแหน่งโชกุนจากพี่ชายแต่อย่างใด

การที่ฉบับเซอิเง็นอินเน้นให้วิญญาณของเจ้าชายโมะริโยะมิซึ่งสถิตในภูมิเท็งงุ เป็นผู้ดลบันดาลให้เกิด “กิเลสในใจ” ของทะตะโยะมิ ผู้วิจัยมองว่า อาจเป็นผลมาจากความเชื่อของคนในยุคกลางว่า ผู้ที่ยังผยอง มีกิเลสหนา หรือมีความอาฆาตแค้น หลังจากเสียชีวิตจะไปเกิดในภูมิเท็งงุ การที่เจ้าชายโมะริโยะมิมาเกิดที่ภูมินี้ จึงอาจตีความได้ทั้งความเจ็บแค้นพระทัยที่มีต่อทะตะโยะมิเมื่อครั้งถูกลอบปลงพระชนม์ รวมทั้ง ยังอาจมองได้ว่า แต่เดิมพระองค์มีกิเลสในพระทัย ซึ่งจะเห็นได้จากท่าทีของเจ้าชายที่แสดงความปรารถนาอันแรงกล้า หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ความทะยานอยากในการขึ้นดำรงตำแหน่งโชกุน เพื่อให้ตนมีอำนาจเหนือกว่าทะกะอุจิ ดังปรากฏในฉากกราบทูลขอตำแหน่งจากพระบิดา ในข้อความ 【イ】 การนำเสนอให้พระวิญญาณของเจ้าชายซึ่งสถิตในภูมิเท็งงุเป็นผู้ดลบันดาลให้ทะตะโยะมิเกิด “กิเลสในใจ” จนนำไปสู่การต่อสู้แย่งชิงตำแหน่งโชกุนเพื่อบุตรชาย จึงทำให้ผู้อ่านมองเห็นได้ถึงความพยายามในการเชื่อมโยงพฤติกรรมของเจ้าชายที่มีความทะยานอยากเข้ากับการเกิดกิเลสในใจของทะตะโยะมิ จากลักษณะการนำเสนอที่ต่างกันระหว่างฉบับเซอิเง็นอินและฉบับเท็นโมะ จะเห็นได้ว่า ผู้เขียนฉบับเซอิเง็นอินมีแนวโน้มที่จะขับเน้นให้ทะตะโยะมิเป็นเป้าหมายหลักในการแก้แค้นของเจ้าชายโมะริโยะมิ โดยผู้เขียนได้นำเสนอความทะยานอยากของเจ้าชายโมะริโยะมิที่มีต่อตำแหน่งโชกุน มาใช้เป็นเครื่องมือในการแก้แค้น และมุ่งเป้าไปที่การสร้างความบาดหมางระหว่างพี่น้อง รวมทั้งความแตกแยกในตระกูล

หลังจากพระวิญญาณมาปรากฏกาย ผู้เขียนก็ดำเนินเรื่องราวให้เป็นไปตามที่เหล่าวิญญาณอาฆาตวางแผนไว้ ดังจะเห็นได้ว่า ในเวลาต่อมาภรรยาของทะตะโยะมิได้ตั้งครรภ์และให้กำเนิดบุตรชาย หลังจากนั้นก็เกิดเหตุการณ์ขัดแย้งระหว่างนักรบคนสนิทของฝ่ายทะกะอุจิและทะตะโยะมิ ช่วงเวลาที่ทับซ้อนกันระหว่างช่วงที่บุตรของทะตะโยะมิถือกำเนิดกับเหตุการณ์ความขัดแย้งภายในตระกูล ทำให้ดูประหนึ่งว่าบุตรชายของทะตะโยะมิซึ่งเจ้าชายโมะริโยะมิกลับมาเกิดนั้นเป็นผู้นำพาความแตกแยกมาสู่ตระกูล หลังจากนั้นเหตุการณ์ยิ่งบานปลายมากขึ้นเมื่อบุคคลรอบข้างของฝ่ายทะกะอุจิและทะตะโยะมิต่างพุดยุยงใส่ร้ายส่งผลให้ความสัมพันธ์ร้าวฉานจนนำไปสู่การประหัดประหารกันในสงครามคันโนโนะโจรัน และแม้ว่าในท้ายที่สุดบุตรของทะตะโยะมิจะเสียชีวิตด้วยวัยเพียง 5 ขวบ ทว่าสงครามก็ยังคงยืดเยื้อต่อไปจนกระทั่งทะตะโยะมิตกเป็นฝ่ายแพ้สงคราม ในช่วงเวลานั้นแม้จะมีการประนีประนอมความขัดแย้งกับทะกะอุจิ ทว่าขณะที่ทะตะโยะมิถูกคุมตัวไปที่เมืองคะมะกุระ ทะตะโยะมิก็ล้มป่วยด้วยโรคชานและเสียชีวิตอย่างกะทันหันในที่คุมขัง ทั้งนี้เหตุการณ์เบื้องหลังการเสียชีวิตนั้น ผู้เขียนทุกฉบับนำเสนอไว้ตรงกันว่า ทะตะโยะมิเสียชีวิตเพราะถูกลอบวางยาพิษจากวิทเค็น หากแต่ไม่ได้ระบุถึงผู้ลงมือสังหารแต่อย่างใด

เกี่ยวกับสาเหตุการเสียชีวิตของทะตะโยะมิ มิเนะงิมิ ซุมิโอะ (峰岸純夫, 2009, pp.146-149) ชี้ว่า ตามเอกสารทางประวัติศาสตร์ ไม่มีหลักฐานยืนยันที่แน่ชัดว่า ทะตะโยะมิเสียชีวิตโดยถูกลอบวางยาพิษ การนำเสนอเบื้องหลังการเสียชีวิตของทะตะโยะมิที่ปรากฏในเรื่อง “ทะชิเฮะอิกิ” จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นการแต่งเติมขึ้นมาแต่เพียงเท่านั้น หากพิจารณาตามบทวิเคราะห์ของมิเนะงิมิ ก็อาจสันนิษฐานได้ว่า การที่ผู้เขียนปรับเปลี่ยนประวัติศาสตร์ให้ทะตะโยะมิเสียชีวิตจากการถูกลอบสังหารนั้น อาจเป็นไปเพื่อเชื่อมโยงการเสียชีวิตของทะตะโยะมิกับแรงอาฆาตของเจ้าชายโมะริโยะมิ รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงผลกระทบที่เคยก่อไว้ในอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากพิจารณาการเสียชีวิตของเจ้าชายโมะริโยะมิกับทะตะโยะมิซึ่งต่างถูกลอบสังหารในที่คุมขังภายในเมืองคะมะกุระเช่นเดียวกัน ย่อมทำให้ผู้อ่านจินตนาการได้ว่า การเสียชีวิตของทะตะโยะมิเป็นผลจากวิญญาณอาฆาตของเจ้าชายโมะริโยะมิ อย่างไรก็ตาม

เนื้อหาในฉบับเซอิเงินอินไม่ได้ชี้ชัดถึงความเชื่อมโยงระหว่างการเสียชีวิตของทะตะโยะมิกับวิญญาณอาฆาตของเจ้าชายโมะริโยะมิดังเช่นฉบับเท็นโม⁸ ดังจะเห็นได้จากข้อความต่อไปนี้

【キ】(直義は) 怨敵のために毒を吞みて、失せ給ひけるこそあはれなれ。

เป็นเรื่องราวเศร้าที่ (ทะตะโยะมิ) ต้องจบชีวิตลง ด้วยการถูกศัตรูอาฆาตให้ดื่มยาพิษ (ตอน 30 น.62)

จะเห็นได้ว่า ฉบับเซอิเงินอินกล่าวถึงสาเหตุว่า ทะตะโยะมิเสียชีวิตเพราะถูก “ศัตรูอาฆาต” วางยาพิษ ในขณะที่ฉบับเท็นโมผู้เขียนไม่ได้กล่าวถึงผู้วางยาพิษ แต่ได้ชี้ว่าในวาระสุดท้ายของชีวิต ทะตะโยะมิถูกลอบสังหารในที่คุมขังในเมืองคมะคุระเช่นเดียวกับเจ้าชายโมะริโยะมิ หากเปรียบเทียบเนื้อความทั้งสองฉบับ จะเห็นได้ว่า ในฉบับเซอิเงินอินผู้เขียนไม่ได้กล่าวอ้างถึงเหตุการณ์เมื่อครั้งที่เจ้าชายถูกลอบสังหาร ทำให้ความเกี่ยวโยงระหว่างการเสียชีวิตของทะตะโยะมิกับแรงอาฆาตของวิญญาณเจ้าชายไม่ปรากฏออกมาให้เห็นอย่างชัดเจน นอกจากนี้ การเน้นถึงสาเหตุการเสียชีวิตเพราะ “ศัตรูอาฆาต” ยังทำให้สายตาของผู้อ่านมุ่งไปที่ผู้วางยาพิษซึ่งอาจมีความเป็นไปได้ ทั้งทะกะอุจิ ซึ่งอาจยังมีความโกรธแค้นจากปมปัญหาเรื่องตำแหน่งโชกุน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับตระกูลโค (高氏) ที่เคยมีเรื่องขัดแย้งกับทะตะโยะมิ อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า ในท้ายประโยคผู้เขียนบรรยายความรู้สึกโดยใช้คำว่า「あはれ」ซึ่งมีความหมายว่า “เป็นเรื่องราวเศร้า” จากจุดนี้จะเห็นได้ว่า ผู้เขียนฉบับเซอิเงินอินไม่ได้นำเสนอเหตุการณ์ในเชิงตำหนิ หากแต่แสดงความรู้สึกเห็นใจกับชะตากรรมของทะตะโยะมิ อาจกล่าวได้ว่า การแสดงความเห็นใจกับโชกุนาฏกรรมของผู้แต่งกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดเกี่ยวกับ “การทำให้วิญญาณไปสู่สุคติ” (鎮魂) ตามความเชื่อว่า “ความเห็นอกเห็นใจ” หรือ “ความรู้สึกร่วมกับผู้ที่ประสบชะตากรรม” จะทำให้วิญญาณอาฆาตสงบลงและไปสู่สุคติได้ในที่สุด

โดยสรุป ในฉากที่ดวงพระวิญญาณสถิตในภูมิเท็งงุ ผู้เขียนฉบับเซอิเงินอินนำเสนอปมเหตุที่นำไปสู่ความบาดหมางระหว่างพี่น้องไว้ต่างจากฉบับอื่น ดังจะเห็นได้จากการเชื่อมโยงความทะยานอยากในพระทัยของเจ้าชายโมะริโยะมิ กับ “กิเลสในใจ” ของทะตะโยะมิ เพื่อเป็นแรงผลักดันไปสู่การช่วงชิงตำแหน่งโชกุน จากการนำเสนอดังกล่าวส่งผลให้ภาพลักษณ์ของทะตะโยะมิมีสลักษณะในเชิงลบมากขึ้น การประหัตประหารโดยเน้นปมปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการแย่งชิงตำแหน่งโชกุนนี้เอง ยังส่งผลให้การตีความ “ศัตรูอาฆาต” ที่ลอบสังหารมีความเกี่ยวข้องกับทะกะอุจิ การนำเสนอในลักษณะเช่นนี้ทำให้ผู้อ่านเห็นได้อย่างชัดเจนถึงความริ้วฉานระหว่างพี่น้องที่แย่งชิงผลประโยชน์กันเอง รวมทั้ง สถานการณ์ภายในบะกุฟุที่ขาดความมั่นคง เพราะปัญหาการแย่งชิงอำนาจผู้นำ อาจกล่าวได้ว่า การนำเสนอความอาฆาตของเจ้าชายโมะริโยะมิในฉบับเซอิเงินอิน ได้สะท้อนให้เห็นถึงปมปัญหาความขัดแย้งระหว่างพี่น้อง และปัญหาภายในบะกุฟุที่มีความรุนแรงมากกว่าฉบับเท็นโม

ตารางสรุปลักษณะการนำเสนอความอาฆาตแค้นของเจ้าชายโมะริโยะมิที่มีต่อทะตะโยะมิ ในฉบับเซอิเงินอิน

ฉาก	รูปแบบในการแสดงความอาฆาต	การบรรลุเป้าหมายของการแก้แค้น	นัยความหมายของการแสดงความอาฆาต
ฉากสิ้นพระชนม์	การบรรยายสภาพพระเศียร	แก้แค้นไม่สำเร็จ เพราะพระเศียรถูกโยนทิ้ง	เน้นแรงอาฆาตที่มีต่อทะตะโยะมิ

⁸ ฉบับเท็นโม : 我が身また鴆毒のために侵され、今ここにたくなり玉ひぬる事、ただこれ大塔宮を失ひ進らせられしその風情に、些しも違はずとぞ人皆舌を廻しける。

ตนเองก็ต้องล้มป่วยเพราะยาพิษจากภิกษุเจ้าบั้น ผู้คนพากันแปลกใจที่เรื่องที่เกิดขึ้นตอนนั้น ณ ที่แห่งนั้น (ทะตะโยะมิ) ตกอยู่ในสภาพไม่ต่างจากตอนที่สังหารโอโตโมะมิยะ(เจ้าชายโมะริโยะมิ) แม้แต่รอย (ตอน 29 น.485) ในฉบับเท็นโม ผู้เขียนสะท้อนความรู้สึกประหลาดใจต่ออำนาจของกฎแห่งกรรม ซึ่งส่งผลให้ทะตะโยะมิต้องเผชิญกับผลแห่งการกระทำของตนในอดีตอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

ฉาก	รูปแบบ ในการแสดงความอาฆาต	การบรรลุเป้าหมาย ของการแก้แค้น	นัยความหมายของ การแสดงความอาฆาต
ฉากสถิต ในอสุรภูมิ	การให้ตัวละครเผยความรู้สึก : - ความรู้สึกไม่พอใจต่อการกระทำ - ความปรารถนาที่จะโค่นล้มการปกครอง	แก้แค้นไม่สำเร็จ เพราะอำนาจของพระสุตรมหาปรัชญาปารมิตา	*ปฏิกิริยาของทศตะโยธินที่มองข้ามคุณค่าของดาบศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นนัยถึงอำนาจที่เสื่อมถอยลง และการตกอยู่ในสภาพโดดเดี่ยว
ฉากสถิต ในภูมิเทิ๊งงู	①การให้ตัวละครเผยความรู้สึก: - การเผยความไม่พอใจต่อการกระทำ - ความปรารถนาที่จะสร้างความแตกแยก *②การเชื่อมโยงพฤติกรรมของเจ้าชายโมริโยธินกับการเกิดกิเลสในใจของทศตะโยธิน	แก้แค้นสำเร็จ เพราะทศตะโยธินและทศตะโยธินเกิดความบาดหมางและเข้าประหัตประหารกัน	*การแย่งชิงตำแหน่งโชกุนเป็นชนวนเหตุที่นำไปสู่สงครามคั่นโนโนะโจริน และการสูญเสียอำนาจของทศตะโยธิน

หมายเหตุ : * ซึ่งถึงประเด็นที่ฉบับเซอิเงินอินนำเสนอต่างจากฉบับเท็นโธ

จากลักษณะการนำเสนอความอาฆาตแค้นของเจ้าชายโมริโยธิน ดังปรากฏในตาราง สามารถสรุปได้เป็น 2 ประเด็นดังนี้

1) รูปแบบในการแสดงความอาฆาต : ผู้เขียนนำเสนอความอาฆาตทั้งจากการบรรยายลักษณะภายนอกและการให้ตัวละครซึ่งเป็นผู้อาฆาตเผยความรู้สึกภายในใจ การบรรยายลักษณะภายนอก เห็นได้จากการถ่ายทอดความอาฆาตผ่านสภาพพระเศียรที่แผ่ความน่าสะพรึงกลัวจากพลังของดวงพระวิญญาณที่ไม่มลายหายไปแม้สิ้นพระชนม์ ดังปรากฏให้เห็นจากบทบรรยายดวงพระเนตรประหนึ่งคนมีชีวิต และการกัดปลายดาบไว้ในพระโอษฐ์ ในขณะที่ในโลกหลังความตาย ผู้เขียนเน้นความแค้นจากการสถิตในภพภูมิที่ทรมาณ 2 ภูมิ ได้แก่ อสุรภูมิและภูมิเทิ๊งงู โดยทั้งสองภูมิ ผู้เขียนมอบบทบาทให้ตัวละครที่เป็นตัวแทนพระวิญญาณเป็นผู้เผยความรู้สึกไม่พอใจต่อการกระทำของทศตะโยธิน และบอกเล่าความปรารถนาที่จะแก้แค้นโดยโค่นล้มการปกครอง รวมทั้งการสร้างเหตุที่นำไปสู่การประหัตประหารกันเองระหว่างพี่น้อง ซึ่งวิธีการในการทำให้บรรลุจุดมุ่งหมาย มีทั้งการแย่งชิงดาบศักดิ์สิทธิ์ กล่าวคือ การขัดขวางไม่ให้คู่ขัดแย้งมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สนับสนุนอำนาจ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในฉบับเซอิเงินอินยังได้นำเสนอการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของทศตะโยธินโดยเชื่อมโยงความทะยานอยากในตำแหน่งโชกุนที่อยู่ในพระทัยของเจ้าชายโมริโยธินเมื่อครั้งมีพระชนม์ชีพ กับการเกิดกิเลสในใจของทศตะโยธิน อาจกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนภาพลักษณ์ของตัวละครโดยเชื่อมโยงให้มีลักษณะพฤติกรรมเดียวกับผู้เป็นวิญญาณอาฆาต ทำให้ผู้อ่านมองเห็นได้ว่า ตัวละครที่เป็นเป้าหมายของการแก้แค้นกำลังเดินไปสู่จุดจบของอำนาจเช่นเดียวกับผู้ที่เป็นวิญญาณอาฆาต

2) การบรรลุเป้าหมายของการแก้แค้น กับนัยความหมายของการแสดงความอาฆาต : จะเห็นได้ว่า ในช่วงแรก ผู้เขียนนำเสนอให้การแก้แค้นไม่เป็นผล ดังจะเห็นได้จาก ในฉากสิ้นพระชนม์ เมื่อสังหารโยนพระเศียรทิ้งเพื่อป้องกันไม่ให้ทศตะโยธินได้รับอันตราย หรือในฉากขณะเจ้าชายสถิตในอสุรภูมิ อำนาจของพระสุตรมหาปรัชญาปารมิตาทำให้วิญญาณสงบลง ด้วยเหตุนี้ดาบศักดิ์สิทธิ์จึงไม่ถูกวิญญาณแย่งชิงไป อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสนใจว่า แม้การแก้แค้นจะไม่เป็นผล ทว่าการบรรยายสภาพพระเศียร ทำให้ผู้อ่านมองเห็นได้ถึงพลังของความอาฆาตที่นำพาให้ทศตะโยธินต้องประสบกับโศกนาฏกรรมที่จะตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในฉบับเซอิเงินอิน ผู้เขียนนำเสนอให้ทศตะโยธินไม่ได้รับ

ความคุ้มครองจากดาบศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งสาเหตุมิใช่เป็นเพราะถูกวิญญาณอาฆาตขัดขวาง หากแต่เกิดจากทะเลาะโยะมิเอง ที่ปฏิเสธอำนาจของดาบศักดิ์สิทธิ์ ลักษณะการนำเสนอดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่า พฤติกรรมของทะเลาะโยะมิที่มองข้ามอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นเองเป็นสาเหตุที่นำไปสู่การเสื่อมอำนาจ จากจุดนี้ก็จะเห็นได้ว่า แม้การแก้แค้นจะยังไม่บรรลุเป้าหมาย แต่ผู้เขียนวางกลไกให้แผนการแก้แค้นเป็นเครื่องกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมเชิงลบ เพื่อสะท้อนนัยของความเสื่อมถอยทางอำนาจที่กำลังจะเกิดขึ้น สำหรับฉากที่เจ้าชายสถิตในภูมิเท็งงู ซึ่งนำเสนอให้การแก้แค้นบรรลุผลจะเห็นได้ว่า พฤติกรรมของทะเลาะโยะมิที่เคยมีบทบาทในการต่อสู้โค่นล้มศัตรูเพื่อปกป้องทะเลาะอุจิได้แปรเปลี่ยนเป็นผู้ที่มีกิเลสและมุ่งหวังที่จะแย่งชิงตำแหน่งโชกุนจากผู้เป็นพี่ชายเพื่อให้บุตรของตนมีอำนาจสูงสุดในบะกุฟุ อาจกล่าวได้ว่า เหตุการณ์ที่พี่น้องเกิดความบาดหมางจนเข้าปะทะประหารกันนับเป็นเครื่องยืนยันว่าการแก้แค้นของเจ้าชายได้บรรลุผลตามพระประสงค์แล้ว สำหรับเหตุการณ์ที่ทะเลาะโยะมิถูกลอบสังหารในที่คุมขังเช่นเดียวกับเจ้าชายโมะริโยะมิ แม้จุดจบของตัวละครที่มีความคล้ายคลึงกันจะชี้เป็นนัยว่าแรงอาฆาตของเจ้าชายอยู่เบื้องหลังเหตุการณ์ อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนฉบับเซอิเง็นอินนำเสนอเหตุการณ์นี้ให้เป็นผลพวงของความขัดแย้ง และมุ่งเน้นไปที่การแสดงความเห็นใจต่อโศกนาฏกรรมในวาระสุดท้ายของทะเลาะโยะมิ

7. บทสรุป

จากผลการศึกษาการนำเสนอความอาฆาตแค้นของเจ้าชายโมะริโยะมิ ในฉบับเซอิเง็นอิน พบว่า ผู้เขียนมีแนวโน้มที่จะขบขันให้ความอาฆาตแค้นของเจ้าชายโมะริโยะมิเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ภาพลักษณ์ของทะเลาะโยะมิเปลี่ยนแปลงไปในเชิงลบมากกว่าฉบับอื่น ตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนฉบับเซอิเง็นอินบ่งชี้ถึงชนวนความขัดแย้งซึ่งเกิดจากบทบาทของทะเลาะโยะมิในการปกป้องทะเลาะอุจิให้รอดพ้นจากแผนการโค่นล้มอำนาจของเจ้าชาย การมอบบทบาทให้ทะเลาะโยะมิเป็นผู้แก้แค้นแทนทะเลาะอุจิทำให้สายตาของผู้อ่านมุ่งความสนใจไปที่บทบาทของทะเลาะโยะมิในฐานะคู่ขัดแย้งใหม่ของเจ้าชายแทนที่ทะเลาะอุจิ ในด้านการนำเสนอความอาฆาต ผู้เขียนได้ขบขันแรงอาฆาตของเจ้าชายโมะริโยะมิ ทั้งขณะสิ้นพระชนม์ และขณะสถิตในโลกหลังความตาย โดยรูปแบบในการแสดงความอาฆาต ผู้เขียนฉบับเซอิเง็นอินได้เชื่อมโยงพฤติกรรมของเจ้าชายที่มีความทะเยอทะยานกับการเกิดกิเลสในใจของทะเลาะโยะมิ เพื่อเป็นแรงผลักดันไปสู่การต่อสู้แย่งชิงตำแหน่งโชกุน จากจุดนี้ก็จะเห็นได้ถึงการขบขันให้ปัญหาการแย่งชิงตำแหน่งโชกุนเป็นปัจจัยหลักที่นำไปสู่ความบาดหมางระหว่างพี่น้อง และความแตกแยกในบะกุฟุ นอกจากนี้ลักษณะการนำเสนอในฉบับเซอิเง็นอิน ยังสะท้อนให้เห็นถึงการใช้ความอาฆาตเพื่อเป็นกลไกในการพลิกบทบาทของทะเลาะโยะมิจากผู้พิทักษ์ทะเลาะอุจิไปสู่การเป็นศัตรูคู่อาฆาต ทั้งนี้แม้พลังอาฆาตจะส่งผลให้ภาพลักษณ์ในเชิงลบของทะเลาะโยะมิปรากฏชัดเจนมากขึ้น อย่างไรก็ตามในวาระสุดท้ายของทะเลาะโยะมิ ผู้เขียนได้ลดทอนแรงอาฆาตของเจ้าชายโมะริโยะมิลง และปิดฉากด้วยการนำเสนอความเห็นใจต่อโศกนาฏกรรมของทะเลาะโยะมิ สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงแนวทางการนำเสนอในการคลี่คลายความอาฆาตแค้นของเจ้าชายโมะริโยะมิ ในขณะเดียวกันก็สะท้อนความมุ่งหวังให้วิญญาณของทะเลาะโยะมิที่อยู่ในฐานะผู้แพ่เฉกเช่นเดียวกับเจ้าชายโมะริโยะมิได้ไปสู่สุคติ

เอกสารอ้างอิง (References)

- 加来耕三 (2016). 『刀の日本史』 東京：講談社現代新書.
- 佐藤邦宏 (2009). 「『太平記』における妙吉侍者と藤原有範の役割—足利直義の描写との関わりから」 『新潟大学国語国文学会誌』 50, 53-61.
- 杉本圭三郎 (1994). 「『太平記』 叙述の主体—護良親王をめぐる—」 『太平記とその周辺』, 154-169.
- 邱鳴 (1990). 「護良親王の人間像と中国故事説話」 『都大論究』 27, 14-26.
- 中西達治 (1997). 「『太平記』 の論—建武新政と大塔宮」 『金城学院大学論集』 39, 29-64.
- 長谷川端 (1996). 『新編日本古典文学全集 太平記』 東京：小学館.
- 兵藤裕己 (2016). 『太平記』 東京：岩波新書.
- 堀口育男 (1992). 「説話・儀礼・境界—〈眼つぶらぬ首〉説話をめぐって」 『国語と国文学』 69, 27-42.
- 峰岸純夫 (2009). 『足利尊氏と直義 京の夢、鎌倉の夢』 東京：吉川弘文館.
- 山田枝里 (2010). 「『太平記』 における怨霊と足利直義」 『国学院雑誌』 111(7), 35-53.

หน่วยงานผู้แต่ง: คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Affiliation: Faculty of Arts, Silpakorn University

Corresponding email: RUENPIROM_K@su.ac.th

Received: 2025/06/12

Revised: 2025/09/26

Accepted: 2025/10/29